

Is dat wel helemaal koosjer?

'De Koosjere Hamvraag', vanaf zondag op tv, laat de achtergrond en de gekte zien van bepaalde spijsregeltjes.

Hans Nauta

Verboden smaken zijn misschien wel het lekkerst. Midden in het gesprek haalt Jigal Krant een enorme zak chips uit zijn tas en trekt hem open. "Smaakt dit naar ham?" De barbecuegeur is onmiskenbaar en doordringend, zeker op dit vroege uur. "En dit?" Opeens staat een grote pot spekreepjes op tafel. "Vegetarisch, voor in de salade."

Krant leeft volgens de joodse spijswetten en mag geen varkensvlees. "Als ik in Spanje of Italië op vakantie ben, zien die serrano- of parmahammen er bijzonder smakelijk uit. Maar hoe ze smaken weet ik niet." In de nieuwe serie 'De Koosjere Hamvraag', vanaf zondag op tv, laat hij een smaakprofessor bepalen welke namaakham de echte smaak het best benadert. "Die zoektocht is een spel, maar mijn fascinatie voor voedsel is oprecht." Culinair fanaticus, noemt de journalist zich op Twitter.

"Koosjere joden zijn net zo bewust bezig met eten, als mensen met een allergie voor gluten, melksporen of noten. Joden weten bijvoorbeeld dat rode M&M's gekleurd worden met het bloed van schildluizen, en daarom niet koosjer zijn." Door dat bewustzijn is de joodse keuken een interessante ingang voor een programma over voedsel. 'De Koosjere Hamvraag', een uitzending van de Joodse Omroep, is bestemd voor een breed publiek. "Maar ik denk dat ook veel joodse mensen nauwelijks de achter-

gronden kennen van hun rites." Zoals het programma 'Keuringsdienst van Waarde' je anders naar voedsel laat kijken, wil 'De Koosjere Hamvraag' de gekte laten zien van bepaalde spijsregeltjes.

"Neem wijn. Een koosjere fles, gemaakt onder toezicht van een rabbijn, wordt niet-koosjer zodra een niet-jood mij een glas inschenkt. Dat kan ik toch niet aan mijn vrienden verkopen? Het is van een xenofobie waarvoor ik me schaam." Naast de ingrediëntenregels kent de joodse wet sociale spijsregels, en die vindt Krant niet meer relevant. Hij spreekt van een conflict tussen eeuwenoude tradities en hedendaagse westerse waar-

'Als joodse carnivoor eet ik verplicht vlees uit de bio-industrie'

den zoals gelijkheid en tolerantie.

"Halacha, het Hebreeuwse woord voor de joodse wet, betekent 'de weg die wij moeten gaan', en daarom zou die wet in beweging moeten zijn", legt Krant uit. Maar hij ziet dat de regels in het hedendaagse jodendom juist meer rigide worden. "Geen rabbijn zal voorstellen om de wijnregels eens te versoepelen. Dan ligt hij eruit bij de andere rabbijnen. Ze steken elkaar de pas af in vroomheid."

In 'De Koosjere Hamvraag' beginnen zijn prikkelende onderzoeken met een eenvoudige waarom-vraag. Waarom kopen joden toch altijd witte eieren, vraagt Krant aan rabbijn Evers. Het antwoord verklaart uiteindelijk waarom de koosjere delicatessen

sezaken legbatterij-eieren verkopen, ook al zijn die al jaren uit de supermarkt verbannen. Scharreleieren kunnen bevrucht zijn door een haan, en het prille begin van een kuikentje bevatten, zegt de rabbijn. En joden mogen geen bloed.

De rabbijn heeft nog een argument voor de legbatterij. In het bijbelboek Deuteronomium staat dat je geen eieren mag wegnemen onder een broedende vogel, uit respect voor het moederdier. In de legbatterij rollen eieren vanzelf de kooi uit. Zo is dat probleem opgelost.

Krant vindt het tegenstrijdig dat een pleidooi voor dierenwelzijn tevens een argument is voor de legbatterij. Even inconsequent zijn de gewoontes rond de rituele slacht. "Een argument dat voor de rituele slacht wordt aangevoerd, is dat dieren snel en pijnloos sterven. Maar waarom worden ze dan niet eerst biologisch grootgebracht? Als joodse carnivoor ben ik verplicht om vlees te eten uit de bio-industrie." In een nog te maken aflevering houdt hij een pleidooi voor biologisch koosjer vlees.

De zak hamchips zonder varkensvlees ligt al even onaangeroerd op tafel. Neemt Krant er zelf van? "In het tv-programma besluit ik ze te proberen, ook al staan die chips niet op de lijst met koosjere producten van het rabbinaat. De rabbijn vond het opvoedkundig niet zo handig om kinderen te leren dat ze geen ham mogen, en ze toch barbecuechips te laten eten. Uit zijn woorden proefde ik verder heel sterk dat de joodse identiteit wordt gevormd door wat je laat. Je bent wat je niet eet."

'De Koosjere Hamvraag', vanaf zondag om 14.00 uur op Nederland 2 bij de Joodse Omroep.

Presentator Jigal Krant onderzoekt welke namaakham het beste smaakt.

FOTO MICHAEL BALLAK

tv Willem Pekelder

Directeur Erik Schilp van het Nationaal Historisch Museum.

Politieke thriller over ondergang museum

Om een boeiende documentaire te maken over zoets prozaïsch als de voorbereiding van de bouw van een museum, moet een programmamaker wel over heel grote kwaliteiten beschikken. Zowel journalistieke als filmtechnische. De journalist in de documentairemaker moet aanvoelen dat hij, hoe saai het onderwerp op het eerste gezicht ook lijkt, explosief materiaal in handen heeft. De filmer in hem dient een idee te hebben van hoe hij die explosie spannend in beeld gaat brengen, beginnend bij het lontje en eindigend bij de grote knal.

Michiel van Erp beschikt over al die kwaliteiten. Drie jaar lang volgde hij Kamerdebatten, museale overleggen en gemeentelijke hoorzittingen die moesten leiden tot de bouw van het Nationaal Historisch Museum (NHM), en telkens weet hij uit die ongetwijfeld oeverloze brij exact die krenten te pikken die de kijker boeien. Hij doet dat op z'n Van Erps, dat wil zeggen: terloops. Alsof hij bij toeval precies op het juiste moment zo'n vergadering binnenwandelt. In werkelijkheid had Van Erp na drie jaar filmen driehonderd uur materiaal, dat hij voor zijn NTR-documentaire 'Postmoderne hutspot' moest terugsnijden tot zo'n anderhalf uur.

Van Erps beproefde *fly on the wall*-methode werpt ook nu weer zijn vruchten af. Als programmamaker is hij zo goed als onzichtbaar en laat hij het verhaal vertellen door politici en museumdirecteuren in debat. Korte interviews dienen alleen om de hiaten in dat lopende discours te dichten. Als kijker krijg je zo het idee dat je deel uitmaakt van een stuk geschiedenis in wording. Je ziet geen terugblikken, maar zit middenin de hitte van het moment: een politieke thriller.

Oppervlakkig bezien lijkt het alsof het museum, dat 'iedereen' wilde, strandt op de locatie: minister Plasterk en de museumdirecteuren Schilp en Bijvanck willen het vestigen aan de Rijn in Arnhem, de Kamer houdt vast aan een plek naast het Arnhemse Openluchtmuseum. In weer zo'n prachtig *fly on the wall*-moment zien we hoe Groninger Museum-directeur Kees van Twist bijna achteloos uit z'n mond laat vallen: "Het gaat natuurlijk om heel wat anders dan de plek."

Van Erp brengt het schootsveld waarin het museum in wording ten slotte sneuvelt feilloos in beeld: politieke competentiestrijd, botsende ego's, tegenstelling tussen stad en platteland en overdreven Haagse bemoeizucht.

Atzo Nicolaï, voorzitter van de Raad van Toezicht van het NHM, legt de vinger precies op de zere plek: "De Kamer voelt zich overvalen door Plasterks keuze voor Arnhem. Sommigen hadden liever Den Haag gezien. En nu komt hij ook nog eens met een andere plek in Arnhem. Dat is voor velen onverteenbaar."

Het CDA speelt volgens 'Postmoderne hutspot' een sleutelrol in het mislukken van het NHM. Erik Schilp betitelt aan het eind met name Nout Wellink als kwade genius. Als de omstreden bankier, maar vooral ook voorzitter van de Raad van Toezicht van het Openluchtmuseum en vooraanstaand CDA'er niet met Balkenende had gebeld om de Rijn-locatie te dwarsbomen, was er, volgens Schilp, niets aan de hand geweest.

Wellink overruledde Plasterk, die nauwelijks meer iets te zeggen heeft over 'zijn eigen' museum. Dat is de finale doodsknal in Van Erps museummoord.

theater

Uit het donkere bos van het verleden is altijd een uitweg

Ro Theater

'Kust', regie: Alize Zandwijk. Gezien 21 januari 2012 in het Ro Theater. Te zien tot en met 25 februari. www.rotheater.nl

Wilfried zijn vader is dood. Hij besluit hem te begraven in zijn verre, voor Wilfried onbekende en door oorlog verscheurde vaderland. Daar maakt hij kennis met leeftijdsgenoten die, net als hij, met hun eigen ouders en zo met hun eigen geschiedenis in het reine moeten komen.

De voorstelling 'Kust' van het Rotterdamse Ro Theater is het vervolg

op de succesvolle voorstelling 'Branden' uit 2010, die een van de beste voorstellingen van de afgelopen vijf jaar was. Als je daar als groep dan een vervolg op maakt, mogen de verwachtingen gerust hooggespannen heten.

'Kust' maakt, net als 'Branden', deel uit van een stukkenyclus van de Frans-Libanese schrijver Wajdi Mouawad. 'Branden' vertelde het verhaal van een moeder die in de krankzinnigheid van een oorlog menselijk en hoopvol weet te blijven.

'Kust' kiest ook de oorlog als onderwerp, maar vanuit het perspectief van de kinderen. De oorlog die hun

ouders voerden, trekt ook in vredetijd nog diepe voren door hun leven en dat rekenen ze hun ouders aan. Om verder te kunnen, zullen ze, net als Wilfried, hun geschiedenis moeten begraven.

Het verhaal van Wilfried en zijn leeftijdsgenoten sleept de toeschouwer vanaf het eerste moment mee. Dat komt onder andere door het prettige spel van Nasriddin Dchar (Wilfried) die zijn personage een zodanige openheid en vriendelijkheid meegeeft dat we graag met hem samen op ontdekkingsreis naar het verleden gaan. Waarna Wilfried en wij ons plotseling in een gruwelijke wereld

van oorlog bevinden, waaruit we niet meer terugkunnen.

Toch kiest regisseur Alize Zandwijk er net als Mouawad niet voor om te blijven hangen in de naargeestige trauma's van een door oorlog verscheurd land.

'Kust' gaat ook over volwassen worden, over het feit dat het kennen van je verleden niet altijd betekent dat je dat verleden voor de rest van je leven als een last met je mee moet dragen. Uit het donkere bos dat de verschrikkingen van de oorlog vormt, is er altijd een weg naar de kust, naar de toekomst.

De kinderen besluiten dan ook de

last die hun ouders hen hebben meegegeven op het strand achter te laten.

Hoe Zandwijk en haar decorontwerper Thomas Rupert de hoop die in dat gegeven schuilt in het schitterende eindbeeld helder maken is indrukwekkend.

Het laat bovendien nog eens zien hoe goed Zandwijk met haar ogenschijnlijk simpele regies de diepe kern van een verhaal voor de toeschouwer invoelbaar weet te maken. 'Kust' is dan ook een meer dan waardige opvolger van 'Branden'.

Robbert van Heuven